

**КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

Нікітіна-Дудікова Г.Ю.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ

УДК 34:343.985.2

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.3.17>**ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ,
ВЧИНЕНИХ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ**

Статеві злочини є злочинами, які спрямовані не лише на порушення тілесної та статевої недоторкості особи, але і підривають моральні устої суспільства, формують аморальні погляди. Особливо тяжких наслідків статеві злочини спричиняють у разі, коли потерпілою особою є дитина.

Чинний Кримінальний кодекс України визначає п'ять видів статеви́х злочинів, до яких належать: зґвалтування, сексуальне насильство, примушування до вступу у статевий зв'язок, статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, розбещення неповнолітніх [1].

З метою ефективного розслідування статеви́х злочинів, вчинених щодо дитини, в рамках досудового розслідування кримінальних проваджень слідчими проводяться ряд слідчих (розшукових) дій, комплекс яких залежить від конкретної слідчої ситуації.

Слідча ситуація – це явище об'єктивної дійсності, що відображає сукупність даних, наявних на певному етапі досудового слідства, а також обстановку і умови розслідування.

Загалом зміст слідчої ситуації може бути зведений до таких чотирьох компонентів. По-перше, інформаційний компонент відображає обізнаність слідчого про вчинений злочин і особистість злочинця, кількість і якість інформаційної та доказової інформації, якою оперує слідство. Процесуально-тактичний компонент включає процесуальні й тактичні складники у провадженні. Психологічний компонент показує особливості психіки осіб, які є учасниками кримінального провадження, особливості їх поглядів і їх взаємодії з іншими учасниками кримінального процесу. Нарешті, організаційно-технічний компонент відображає матеріально-технічні й організаційні можливості слідства.

Облік типових слідчих ситуацій у провадженнях за вчинення статеви́х злочинів має значення для визначення завдань, які стоять перед слідчим на етапі попередньої перевірки заяви й повідомлення про злочин, а також визначення тактики й послідовності проведення заходів із перевірки й невідкладних слідчих (розшукових) дій [2, с. 250].

Традиційно вчені, які досліджували проблеми розслідування статеви́х злочинів, виділяли слідчі ситуації щодо зазначеної категорії проваджень,

залежно від яких будувалися основні лінії розслідування. В основу такого поділу було покладено ознаку взаємовідносин злочинця й потерпілої особи: потерпілий знайомий зі злочинцем; потерпілий не знайомий зі злочинцем, але запам'ятав його зовнішність і зможе його впізнати; потерпілий познайомився зі злочинцем незадовго до самого нападу; потерпілий не знайомий зі злочинцем і впізнати його не може.

У разі слідчої ситуації, коли потерпіла особа не знайома зі злочинцем, важливу роль у розслідуванні злочину відіграє така слідча (розшукова) дія, як пред'явлення для впізнання.

Дослідженню питання тактики проведення пред'явлення для впізнання приділено увагу у роботах таких вчених, як І.В. Басиста, Н.Г. Бритвич, В.С. Бурданова, І.Є. Биховський, М.М. Галанович, О.Я. Гінзбург, М.О. Головецький, В.О. Коновалова, А.О. Крикунов, В.С. Кузьмічов, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лукьянчиков, М.В. Салтєвський, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова та багато інших.

Попри велику кількість наукових праць, присвячених криміналістичному дослідженню пред'явлення для впізнання, відкритими залишаються питання стосовно особливості проведення пред'явлення до впізнання за участю малолітньої чи неповнолітньої потерпілої особи чи свідка.

Пред'явлення для впізнання є слідчою (розшуковою) дією, спрямованою на криміналістичну ідентифікацію відповідних об'єктів за ідеальними слідами, які залишилися в пам'яті потерпілої особи чи свідка.

Особливість такої ідентифікації полягає в тому, що вона може здійснюватися лише тими особами, які особисто сприймали об'єкт; ідентифікованим виступає образ пам'яті об'єкта, який відбився у свідомості особи, що впізнає, та є недоступним для безпосереднього сприйняття іншими особами, а про акт впізнання інші особи, зокрема й слідчий, дізнаються лише зі слів тієї особи, яка впізнає [3, с. 6].

Ця слідча (розшукова) дія проводиться у разі необхідності надати особі можливість впізнати серед людей чи речей, які їй пред'являються, ті, які вона бачила раніше і які стосуються вчиненого злочину. Процес вчинення злочину супроводжується утворенням різних слідів на предметах матеріального світу й у пам'яті людей. Завданням

слідчого є виявити такі відображені сліди й використати їх для ідентифікації об'єктів, які брали участь у слідоутворенні. Пізнання події, що розслідується, здійснюється за матеріально зафіксованими відображеннями на предметах і за слідами пам'яті людини. А тому в процесі пред'явлення для впізнання здійснюється криміналістична ідентифікація за ідеальними відображеннями [4, с. 7].

Необхідність у проведенні пред'явлення для впізнання визначається суб'єктом досудового розслідування відповідно до слідчої ситуації.

К.О. Чаплинський слушно зауважує, що пред'явлення для впізнання проводиться за наявності юридичних і фактичних підстав, зокрема, за наявності: суб'єкта впізнання; протоколу його допиту, в якому зафіксовано показання про прикмети й особливості об'єкта та про обставини, за яких він його сприймав; об'єкта, який підлягає впізнанню; декількох схожих об'єктів, які пред'являються разом із об'єктом впізнання. Фактичними підставами є наявність у слідчого даних процесуального й непроцесуального характеру, які дозволяють зробити висновок про необхідність (доцільність) і можливість проведення цієї дії [5, с. 333–334].

Пред'явлення для впізнання під час розслідування статевих злочинів може бути класифіковано за об'єктом впізнання – на впізнання живої особи й упізнання речей, а за суб'єктом упізнання – на впізнання свідком чи впізнання потерпілим.

З криміналістичного погляду тактика пред'явлення для впізнання складається з підготовчого, робочого й заключного етапів.

Підготовчий етап пред'явлення для впізнання охоплює: попередній допит особи, яка впізнає, з метою визначення можливості впізнання шляхом з'ясування у неї основних ознак об'єкта, який впізнається; підбір об'єктів або статистів, серед яких буде проводитись упізнання; визначення місця, часу й умов пред'явлення для впізнання; визначення необхідного комплексу науково-технічних засобів і підготування їх до роботи [5, с. 377].

Статтею 228 КПК України визначено, що перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу [7].

Законодавець із метою забезпечення ефективності пред'явлення для впізнання зобов'язує слідчого проводити цю слідчу (розшукову) дію лише після попереднього допиту особи, яка впізнає, оскільки, як відомо, через певний час інформація з пам'яті зникає. Цей допит спрямований на з'ясування та фіксацію у протоколі відомостей про обставини й умови, в яких відбувалося сприйняття об'єкта, а також ознак, за якими допитуваний зможе

його впізнати. З'ясування цих відомостей є важливим і для подальшої оцінки правильності результатів пред'явлення для впізнання.

Особливість допиту, що передує пред'явленню для впізнання, полягає в тому, що в його процесі найбільш широко використовуються тактичні прийоми, що спрямовані на актуалізацію в пам'яті особи, яка впізнає, інформації про об'єкт, який вона сприймала в минулому. До таких прийомів належать постановка допитуваному запитань, які нагадують, деталізують та уточнюють інформацію, використання фотороботів, що виконують функцію нагадування, а отже, пожвавлення в пам'яті асоціативних зв'язків [8, с. 116].

Важливим фактором для успішності проведення пред'явлення для впізнання є врахування психологічних і вікових особливостей особи, яка впізнає. Ця дія ґрунтується на таких психофізіологічних процесах, як відчуття, сприймання, запам'ятовування й відтворення. Її ефективність залежить від з'ясування особливостей перебігу вказаних процесів у особи, яка впізнає, адже ігнорування їх недоліків і особливостей може призвести до помилкових результатів.

Планування місця, часу й умов проведення пред'явлення для впізнання під час розслідування статевих злочинів щодо дітей, так само як і під час проведення допиту, має відповідати часу найвищої її активності й відбуватися в місці, де потерпілий не буде повторно травмований.

Крім того, рекомендується під час проведення допиту, що передує пред'явленню для впізнання, врахувати, що малолітні особи сприймають навколишній світ і людей не так, як дорослі особи. Зокрема, через свій вік вони фокусують свою увагу на окремій частині об'єкта, яка для них є незвичною та помітною. Малолітні особи погано запам'ятовують риси обличчя. Зріст людини зазвичай у їх уяві збільшується. Ще важче малолітній особі описати ознаки зовнішності людини. Такий опис зазвичай зводиться до ознак групової належності без деталізації. Проте вони добре пам'ятають і можуть впізнати об'єкт, про який їх питають.

У дітей більш розвинена наочно-образна пам'ять, що дає змогу отримати від них відомості про деталі зовнішності, можливо, дуже характерні. Збереження в пам'яті образу залежить, як вже підкреслювалося, від багатьох факторів. Так, перші 3–4 дні після сприйняття образ зберігається дуже чітко; на 6–7 день починають забуватися деталі; на 10 день кількість інформації про образ різко знижується. Одночасно не варто забувати про явище ремінісценції пам'яті (краще запам'ятовування, відтворення подій через деякий час). Таке відстрочене відтворення здатне дати більше інформації про зовнішність особи, ніж отримане в перші дні після сприйняття [9, с. 68].

Сприйняття школярів молодшого шкільного віку відрізняється більшою диференціацією кольору, розміру, форми об'єкта, деталізацією об'єктів у процесі спостереження. Вони краще вирішують завдання, пов'язані з можливістю дії з предметами, надають

перевагу демонстрації замість словесного опису подій. Як свідчать дослідження, малолітня особа більш здатна відділити елементи від цілого, ніж об'єднати те, що траплялося в її досвіді розділеним. Крім того, діти молодшого шкільного віку легше знаходять відмінність, аніж схожість (нерідко вони не можуть порівняти, якщо їхню увагу не звернено на конкретні параметри для цього), легше абстрагують окремі властивості предметів, аніж їх зв'язки й відношення. До значущих моментів події вони вносять другорядні елементи [10, с. 79].

З огляду на недостатню сформованість психіки малолітній особі важче помітити, запам'ятати й описати незвичні, незрозумілі події та явища, розпізнавання та опис яких вимагає особливої інформації, що виходить за межі знань дитини про навколишній світ, або події, травматичні для неї.

У розслідуванні статевих злочинів, вчинених щодо малолітньої чи неповнолітньої дитини, особливу увагу необхідно звернути на її емоції, оскільки ці події викликають у потерпілого почуття провини, сором, самозвинувачення й соціальне нехтування та засудження.

Однак, попри це, показання потерпілого та результати впізнання є важливими для розслідування злочину.

Пред'явлення для впізнання малолітньому потерпілому чи свідку має проводитись залежно від того, що саме він запам'ятав: зовнішність, голос, ходу, особливості рухів тощо. Тому перед пред'явленням для впізнання необхідно з'ясувати обставини, за яких об'єкт було сприйнято, а не лише побачено. Залежно від того, які саме відчуття переважали під час сприйняття об'єкта, необхідно проводити й підготовку до проведення слідчої (розшукової) дії та оцінювати відповідні результати.

У деяких випадках потерпілий міг не бачити або не запам'ятати обличчя злочинця. При цьому не виключається можливість упізнання злочинця за голосом і мовленням: тембром, висотою звуків, особливостями дикції тощо. Згідно з дослідженнями фахівців у галузі дитячої психології діти швидше виділяють голос людини, ніж усі інші звуки [11, с. 307].

Робочий етап пред'явлення для впізнання починається з запрошення понятих на місце проведення слідчої (розшукової) дії. Потім до вказаного приміщення запрошуються особи, серед яких буде пред'являтися до впізнання особа (статисти), або розташовуються речі, які мають бути впізнаними. Далі в приміщення, де буде проводитись слідча (розшукова) дія, запрошується особа, яка буде пред'являтися до впізнання. Після вчинення вказаних дій до приміщення запрошується особа, яка буде впізнавати. Особі, яка впізнає, ставиться запитання, чи не впізнає вона когось серед пред'явлених їй осіб.

Під час проведення пред'явлення для впізнання може виникнути конфліктна й безконфліктна ситуація.

У разі виникнення конфліктної ситуації за цих умов насамперед слідчому необхідно з'ясувати причини її виникнення.

Зокрема, конфліктна ситуація під час проведення пред'явлення для впізнання може виникнути, якщо злочинець застосував до потерпілого погрозу вбивством або заподіяння фізичної шкоди (Я тебе вб'ю, якщо ти комусь про це розкажеш. Я вб'ю твою маму); підкуп (винагорода за покірність дитини у формі різних подарунків), маніпулювання (Якщо ти комусь про це скажеш, я перестану тебе любити. Якщо ти розповіси про це, станеться щось погане з тобою або близькою тобі людиною, наприклад, тебе віддадуть у дитячий будинок), а також обтяження потерпілого почуттям вини та спільної відповідальності за хід подій (Ти сам цього хотів) [12, с. 11–12].

Крім того, у разі, коли особою, яка впізнає, є малолітній, необхідно брати до уваги те, що потерпіла особа може навмисно не впізнавати злочинця через страх, який вона відчуває під час зустрічі зі злочинцем, адже у малолітньої особи є своя власна картина світу і своя оцінка подій та людей. Негативне ставлення і почуття потерпілого щодо дорослих не обов'язково означає, що він був ними скривджений. І навпаки, завдання кривди конкретною особою, зокрема сексуального характеру, не обов'язково викликає негативні емоції щодо злочинця [13, с. 54].

Також конфліктна ситуація під час пред'явлення для впізнання може виникнути через сором, страх чи небажання настання негативних наслідків для злочинця. Так, Ю. вчинив щодо малолітнього Г. насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Після повідомлення про злочин до Г. та його матері регулярно почали навідуватись родичі та друзі Ю., вмовляючи забрати заяву й відмовитись від своїх показань. Після того, як вмовляння не спрацювали, вони почали погрожувати Г. розправою та тим, що вб'ють його маму. Злякавшись, малолітній Г. замкнувся в собі й на контакт зі слідчим не йшов, під час проведення слідчих (розшукових) дій просто мовчав [14].

З метою подолання конфліктної ситуації під час пред'явлення для впізнання необхідно, щоб впізнання за участю малолітнього потерпілого проводилося «безконтактно», тобто поза візуальним спостереженням того, кого впізнають, або за фотокартками.

З аналізу слідчої та судової практики вбачається, що тактично слідчі проводять пред'явлення для впізнання малолітньому чи неповнолітньому потерпілому поза візуальним контактом або за фотокартками залежно від характеру вчинюваних злочинцем дій та наслідків, які вони потягнули для потерпілого.

Так, у випадках вчинення згвалтування чи сексуального насильства щодо малолітнього чи неповнолітнього потерпілого пред'явлення для впізнання здебільшого проводилося за фотокартками. Крім того, вбачається тенденція до того, що чим молодшого віку потерпіла особа, тим частіше пред'явлення до впізнання проводиться за фотокартками, а не за безпосередньої участі підозрюваного.

Водночас під час розслідування розбещення неповнолітніх вказана слідча (розшукова) дія проводилася без урахування вікових особливостей потерпілої особи, тобто у звичайному режимі.

Пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням проводиться в спеціально обладнаних приміщеннях, які поділені навпіл перегородкою зі спеціального скла або однобічним напиленням, які мають окремі виходи. У частині, де перебуватиме підозрюваний зі статистами, освітлення має бути яскравим, а в іншій частині – більш помірним, приглушеним. Важливо, щоб малолітня чи неповнолітня потерпіла особа розуміла та усвідомлювала, що люди по той бік скла її не бачать і скривдити не зможуть.

КПК України визначає, що з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним і аудіоспостереженням (ч. 4 ст. 228 КПК України).

З аналізу вказаної норми виходить, що законодавець визначає одну підставу для проведення пред'явлення до впізнання поза візуальним і аудіоспостереженням – за наявності небезпеки для особи, яка впізнає.

Однак під час розслідування статевих злочинів, вчинених щодо малолітньої чи неповнолітньої особи, фактичної небезпеки для потерпілого може й не бути, однак тактично та процесуально правильним буде проводити вказану слідчу (розшукову) дію саме поза візуальним і аудіоспостереженням.

Робочий етап пред'явлення для впізнання можна визначити як послідовність таких дій: розташування слідчим об'єктів на місці проведення слідчої (розшукової) дії; запрошення учасників слідчої (розшукової) дії та роз'яснення їм їхніх прав і обов'язків під час проведення слідчої (розшукової) дії, а також її сутності; виклик до місця проведення слідчої (розшукової) дії особи, яка впізнає; пропозиція особі, яка впізнає, оглянути об'єкти й указати, чи є серед них той, про який її раніше допитували; фіксація перебігу й результатів проведення слідчої (розшукової) дії.

В основі пред'явлення до впізнання лежить не один, а два пізнавальних прийоми сприйняття інформації, яка має значення для провадження: впізнання (огляд і порівняння) і розпитування (постановка запитань). На перший план у структурі цієї слідчої (розшукової) дії висувається впізнавання. Спочатку особа оглядає і порівнює пред'явлену для впізнання особу або об'єкт із тим, які вона раніше спостерігала, а вже потім повідомляє слідчому про те, впізнає чи не впізнає вона пред'явлений об'єкт, і пояснює, за якими саме прикметами й особливостями він упізнаний. Слідчий сприймає інформацію, яку повідомляє той, хто впізнає, і за необхідності ставить йому запитання, тобто розпитує, за якими саме прикметами й особливостями той упізнав відповідний об'єкт [15, с. 202].

Результатом проведення цієї слідчої (розшукової) дії є наявність чи відсутність упізнання, тобто ототожнення того, що сприймається у конкретний момент, з тим, що особа бачила раніше. Якщо особа

не ідентифікує об'єкт, що їй пред'являється, упізнання не відбудеться. Ступінь упізнання може бути різним (від неясного усвідомлення того, що об'єкт десь раніше особа бачила, до повної впевненості, де, коли й за яких обставин цей об'єкт потрапив у її поле зору) та залежить від низки факторів, що впливали на формування цього образу в момент його першочергового сприймання. До об'єктивних факторів варто відносити умови, в яких відбувалося сприйняття об'єктів: час доби, освітлення, відстань до об'єкта, метеорологічні умови. Цими чинниками також є і несприятливі умови, такі як: короткочасність сприйняття, погана видимість, швидка зміна окремих епізодів, значна кількість об'єктів, відомості про які викликають зацікавленість для слідства. Суб'єктивні чинники визначаються психофізіологічним станом людини, що сприймає об'єкт, її ставленням до події злочину і цього об'єкта [16, с. 101].

Отже, пред'явлення для впізнання як самостійна слідча (розшукова) дія є важливим засобом збирання доказової інформації, а також дозволяє перевірити показання осіб, які допитані (потерпілого, свідка, підозрюваного), висунути й перевірити слідчі версії, отримати нові й перевірити наявні докази у кримінальному провадженні.

Коли впізнання здійснює малолітній чи неповнолітній потерпілий, необхідно враховувати, що він може навмисно не впізнавати злочинця через страх, який дитина відчуває під час зустрічі зі своїм кривдником. Водночас негативне ставлення дитини до дорослої людини не обов'язково означає, що вона була нею скривджена. І навпаки, завдання образу конкретною особою, зокрема діями сексуального характеру, не обов'язково викликає у дитини негативні емоції щодо злочинця. Цю обставину слід враховувати під час оцінки проведеної слідчої (розшукової) дії.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що необхідно розробити комплекс тактичних прийомів та криміналістичних рекомендацій проведення пред'явлення до впізнання за участю малолітнього чи неповнолітнього потерпілого від сексуальних злочинів.

До основного принципу проведення пред'явлення до впізнання під час розслідування статевих злочинів, вчинених щодо малолітньої чи неповнолітньої дитини, слід віднести необхідність уникнення прямого безпосереднього контакту між потерпілою особою та підозрюваним. Зокрема, беручи за основу вдале формулювання заборони проведення одночасного допиту двох раніше допитаних осіб за участю малолітніх і неповнолітніх свідків і підозрюваного у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, учинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, викладеного в ч. 4 п. 9 ст. 224 КПК України, вважаємо за можливе за аналогією зобов'язати проводити пред'явлення до впізнання малолітньому потерпілому та свідку поза візуальним контактом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний кодекс України : прийнятий 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Цирульникова Р.И. Допрос несовершеннолетних свидетелей и обвиняемых. Москва : [Б.и.], 1958. С. 457.
3. Лук'янчиков Є.Д. Пред'явлення для впізнання : [навч. посіб.] / Є.Д. Лук'янчиков, О.М. Моїсєєв. Макіївка : Графіті, 1998. 104 с.
4. Лукьянчиков Е.Д. Криминалистическая идентификация объектов по следам памяти. Донецк : Академия, 1998. 112 с.
5. Чаплинский К.О. Тактичні основи забезпечення досудового розслідування : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09 / Чаплинский Костянтин Олександрович. Дніпропетровськ, 2011. 570 с.
6. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. Москва : Юрид. лит., 1970. 224 с.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Біленчук П.Д. Основи криміналістичної тактики : [курс лекцій] / П.Д. Біленчук, А.П. Гель. Вінниця : Вінницька філія МАУП, 2001. 116 с.
9. Гинзбург А.Я. Криминалистические методы и средства отождествления личности : [учеб.-практ.

- пособ.] / Гинзбург А.Я., Поврезнюк Г.И., Салаев Б.А. Алма-Аты : Аян Эдет, 1998. 68 с.
10. Шепитько В.Ю. Криминалистика : [курс лекцій]. Харків : Одиссей, 2003. 254 с.
11. Лисин М.И. Общение, личность и психика ребенка. Москва : Ин-т практ. психологии ; Воронеж : МОДЭК, 1997. 383 с.
12. Як опитувати дитину : порадник для фахівців, які беруть участь в опитуванні малолітніх свідків та потерпілих / [опрацюв. Порадника : Аліція Будзинська]. Варшава : Фондація «Нічийні діти», 2007. 64 с.
13. Розгляд справ стосовно жорстокого поводження з дітьми судами України: аналіз законодавства та практики його застосування / [Ахтирська Н.М., Кочемировська О.О., Христова Г.О. та ін.]. Київ : К. І. С., 2010. 124 с.
14. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua>.
15. Удалова Л.Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : [моногр.]. Київ : ПАЛІВОДА А. В., 2005. 324 с.
16. Удалова Л.Д. Тактико-психологические основы предъявления для опознания и достоверность его результатов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Киев, 1992. 189 с.

Нікітіна-Дудікова Г.Ю. ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ

У статті розглядаються питання, пов'язані з розслідуванням статевих злочинів, вчинених щодо малолітньої чи неповнолітньої особи, а саме: звалтування, сексуальне насильство, примушування до вступу у статевий зв'язок, статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, розбещення неповнолітніх.

У статті акцентована увага на необхідності розроблення комплексу тактичних прийомів та криміналістичних рекомендацій щодо проведення пред'явлення для впізнання за участю малолітнього чи неповнолітнього потерпілого від статевих злочинів.

Проводиться аналіз порядку та процедури проведення пред'явлення для впізнання залежно від виду статевого злочину та акцентовано увагу на диференційованому підході до вибору способу проведення такої слідчої (розшукової) дії.

Розглянуто тактичні прийоми підготовчого етапу проведення пред'явлення для впізнання та особливу увагу приділено особливостям підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії за участю малолітньої особи.

У статті наголошується на тому, що під час допиту перед пред'явленням для впізнання необхідно з'ясувати коло обставин, зокрема, визначити ознаки, за якими потерпіла особа може ідентифікувати злочинця. І вже залежно від викладених даних визначитися з видом пред'явлення для впізнання.

Висвітленоробочий процес пред'явлення для впізнання та послідовність необхідних дій, які супроводжують безпосередньо саме впізнання. Запропоновано проводити слідчу (розшукову) дію у позавізуальному порядку або за фотокартками, з метою мінімізації контакту між потерпілою та підозрюваним.

Визначена загальна мета проведення пред'явлення для впізнання та необхідність проведення такої слідчої (розшукової) дії.

Підсумовується необхідність розроблення комплексу тактичних прийомів, спрямованих саме на проведення слідчої (розшукової) дії за участі малолітньої або неповнолітньої потерпілої особи та запропоновано внести зміни до чинного процесуального законодавства, визначивши зобов'язання проводити пред'явлення для впізнання малолітньому потерпілому та свідку поза візуальним контактом.

Ключові слова: статеві злочини, малолітня особа, неповнолітня особа, пред'явлення для впізнання.

Nikitina-Dudikova G.Yu. PRESENTATION FOR IDENTIFICATION IN THE INVESTIGATION OF SEXUAL CRIMES COMMITTED AGAINST MINORS

In the article opens up publicly negative consequences of sexual crimes. To the sexual crimes belong: raping, sexual violence, compulsion, is to entering into sexual connection, sexual intercourse with a person under the age of sixteen, depravation of minor.

It is emphasized that the system of search actions depends on the specific investigative situation. During the investigation of sexual crimes, investigative situations are identified, which depend on the relationship between the victim and the offender. Such investigative situations are: the victim is acquainted with the criminal; the victim is not acquainted with the criminal, but has remembered his appearance and will be able to recognize him; the victim met the criminal shortly before the attack; the victim is not acquainted with the criminal and cannot recognize him.

The article outlines the need for a more detailed approach to presentation for identification during the pre-trial investigation. The need to develop a set of tactics aimed at conducting the presentation for identification with the participation of the child.

Presentation for identification is an investigative (search) action aimed at the forensic identification of the relevant objects on the ideal traces left in the memory of the victim or witness. This investigative (search) action is carried out, if necessary, to give the person the opportunity to identify among the people or things that are presented to him, those that he saw before, and which relate to the crime.

It is determined that the presentation for identification in the investigation of sexual crimes can be classified according to the object of identification for identification of a living person and identification of things, and for the subject of identification - for identification by a witness or identification of a victim.

From a forensic point of view, the tactics of presentation for identification consist of preparatory, working and final stages.

It is emphasized that when conducting a survey before presenting for identification, it is necessary to take into account the psychological characteristics and age of the person who recognizes.

The article mentions the need to plan the place, time and conditions of the presentation for identification, which should correspond to the time of its highest activity and take place in a place where the victim will not be re-injured.

Preliminary interrogation recommendations have been identified that minors in most cases focus their attention on a particular part of the facility that is unusual and noticeable to them. Minors have poor memory. As a rule human height in their imagination increases. It is difficult for a minor to describe the signs of a person's appearance. However, they remember well and can recognize the object they are being asked about.

It is more difficult for a minor to notice, remember and describe unusual, incomprehensible events and phenomena, the recognition and description of which requires special information that goes beyond the child's knowledge of the world around him or events that are traumatic for him.

The list and sequence of actions that are part of the working stage of presentation for identification with the participation of a minor victim of a sexual crime are determined.

It is emphasized that in order to overcome the conflict situation when presenting for identification, it is necessary that the identification with the participation of a minor victim is carried out "contactless", without visual observation of the person being identified or by photographs.

Key words: sexual crimes, identification, juvenile victim, tactics of identification.